

THE EUROPEAN COMMISSION

UNION EUROPEENNE DE L'ARTISANAT ET
DES PETITES ET MOYENNES ENTREPRISES

Confartigianato

CONFEDERAZIONE GENERALE
ITALIANA DELL'ARTIGIANATO

LIETUVOS VERSLO DARBDAVIŲ KONFEDERACIJA

MOKSLINIAI TYRIMAI IR TECHNOLOGIJOS EUROPOS SĄJUNGOJE

INFORMACINĖ MEDŽIAGA

*PHARE Verslo paramos programos įgyvendinimui
(Smulkaus ir vidutinio verslo informavimas apie ES Acquis Communautaire)*

Paruošė: *UEAPME (Europos SVV asociacijų sąjunga)*

Išvertė: *Lietuvos verslo darbdavių konfederacija*

Vilnius

2001

Turinys

<u>1. PAGRINDINĖ INFORMACIJA</u>	<u>3</u>
<u>2. DABARTINĖS EUROPOS TAISYKLĖS IR REGLAMENTAI</u>	<u>7</u>
<u>3. ITAKA SMULKIOMS IR VIDUTINĖMS ĮMONĖMS</u>	<u>15</u>
<u>4. APŽVALGA</u>	<u>19</u>
<u>5. PAGALBINĖ PRIEMONĖ ĮMONĖMS</u>	<u>24</u>
<u>6. INTELEKTINĖS NUOSAVYBĖS APSAUGOS PATENTAVIMO SISTEMOS.....</u>	<u>28</u>

1. PAGRINDINĖ INFORMACIJA

Europos įtaka šioje srityje ir tarptautinis kontekstas

XXI amžius, į kurį mes įžengėme, bus mokslo ir technologijos amžius. Dar daugiau, investicijos į mokslinių tyrimų ir technologijų plėtrą daug žada ateityje.

Vis dėlto Europoje su tyrimais susijusi situacija kelia nerimą. Nededant specialių pastangų esamai padėčiai ištaisyti, dabartinė tendencija gali nuvesti prie augimo ir konkurencingumo sustojimo visoje ekonomikoje. Nieko nedarant, atsilikimas nuo technologinių pokyčių pasaulyje vis didės. Ir Europai gali nepavykti pereiti prie žiniomis paremtos ekonomikos.

Kodėl pateikiamas toks neigiamas vaizdas?

- Sąjungoje vidutiniškai tik 1.8% Europos BVP skiriama tyrimams (skirtingose šalims skirtingai), tuo tarpu Jungtinėse Valstijose - 2.8%, o Japonijoje - 2.9%.
- Dar daugiau, šis skirtumas, atrodo, didėja. Skirtumas tarp bendrųjų valstybinių ir privačių išlaidų, skirtų tyrimams JAV ir Europoje, 1998-aisiais metais buvo 60 milijardų eurų, kai 1992-aisiais - 12 milijardų.
- Todėl skaičiuojant prekybos balansą moderniosios technologijos produktų srityje, per pastarąjį dešimtmetį buvo gautas 20 milijardų eurų per metus deficitas, ir šis deficitas vis didėja.
- Kalbant apie tyrėjų darbo vietas, reikia paminėti, kad Europoje tik 2,5 iš tūkstančio pramoninės darbo jėgos yra tyrėjai, tuo tarpu Jungtinėse Valstijose 6.7‰, o Japonijoje - 6‰.
- Mokslinį laipsnį turinčių Europos studentų Jungtinėse Valstijose skaičius yra dvigubai didesnis nei turinčių mokslinį laipsnį Amerikos studentų Europoje, o 50% Europos studentų, besimokančių doktorantūroje Jungtinėse Valstijose, lieka ten ilgesniam, o kartais ir visam laikui.
- Vis dėlto, moksliniai tyrimai ir technologijos paaiškina nuo 25 iki 50 % ekonomikos augimo ir turi didelę įtaką konkurencingumui ir įdarbinimui bei europiečių gyvenimo kokybei.
- Tyrėjų skaičius firmose yra tik 2,4 iš 1000 (darbo jėgos) ES, lyginant su 5,9 Jungtinėse Valstijose ir 6,3 Japonijoje. Nors šie skaičiai neparodo esančios didelės įvairovės tarp šalių, regionų, firmų ir sektorių, nėra jokios abejonės, kad privatūs firmų moksliniai tyrimai ir tyrėjams kuriamos darbo vietos turi būti stipriai skatinamos.
- Jei technologijos progresas sukuria rytojaus darbo vietas, tai būtent moksliniai tyrimai sukuria vėlesnes darbo vietas. Todėl dabartinės mokslinių tyrimų tendencijos gali turėti neigiamą įtaką vėlesnei įdarbinimo plėtrai Europoje. Europa ne tik investuoja vis mažiau savo turto į progresą žinių srityje, tačiau ir mokslo įvaizdis tapo mažiau teigiamas europiečių akyse nei jis buvo anksčiau.
- Komisijos pranešimas "Dėl Europos tyrimų srities" siūlo būdus, kaip gerinti koordinaciją ir sistemą, maksimizuojant gaunamą naudą iš dabartinių fragmentiškų nacionalinių R&D sistemų ir išlaisvinti Europos R&D potencialą.

Valstybinės mokslinių tyrimų pastangos

Moksliniai tyrimai vaidina pagrindinį vaidmenį įgyvendinant viešąją politiką, o taip pat turi daug įtakos politikos kūrimui. Tokiose srityse kaip sveikata, paremiamoji ar pramoninė plėtra, maisto ir branduolinis saugumas, politikos pasirinkimai ir nutarimai turi būti daromi remiantis patikimesnėmis mokslinėmis žiniomis ir pilnu bei tinkamu ekonominių ir socialinių svarstomos problemos aspektų supratimu.

Pagrindiniai moksliniai tyrimai atliekami įvairiose institucijose: universitetuose, tyrimų institutuose, įmonėse, o taip pat konsorciuose. Kai kuriais atvejais gana greitai tyrimų rezultatai gali būti pritaikomi praktikoje.

Jungtinėse Valstijose pagrindinės mokslinius tyrimus atliekančios institucijos išsilaikė ir netgi padidino savo tiriamąją veiklą pastaraisiais metais. Taip pat *Japonija*, nekantraujanti panaikinti atotrūkį, nuolat

didino savo pastangas šioje srityje. *Europa* būtų neteisi mažindama savo investicijas į šią sritį. Galų gale mokslas visuomet buvo vienas didžiausių ir labiausiai žmoniją žavinčių nuotykių. Tai kūrybiškumo, kuris neturėtų išnykti XXI amžiaus Europoje, produktas.

Privačios investicijos

Privatus sektorius finansuoja daugiau kaip pusę ir atlieka du trečdalius Europos mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros veiklos. Privačios investicijos tyrimams ir plėtrai Europoje, kurios buvo sumažėjusios, pastaraisiais metais vėl pakilo. Tarptautinių ir daugianacionalinių koncernų investicijos Europoje išliko aukštame lygmenyje ir netgi didėja.

Reikia pasakyti, kad bendras lėšų, skiriamų tyrimams ir plėtrai, padidėjimas privačiame sektoriuje yra mažesnis, negu pagrindinių konkurentų Jungtinėse Valstijose ir Azijoje. Iš esmės taip yra todėl, kad tam tikra prasme ribotas pastangas atlikti mokslinius tyrimus deda smulkaus ir vidutinio verslo įmonės. Europoje moksliniais tyrimais pagrįdę domisi įmonės, kurios naudoja ar galėtų naudoti technologijas ir kurių ateitis priklauso nuo jų technologinių galimybių vystymosi. Tačiau tik nedaugelis smulkaus verslo įmonių naudojami modernios technologijos galimybėmis, ir įmonių, platinančių mokslinių tyrimų ir plėtros rezultatus, kūrimasis Europoje vis dar yra silpna vieta. Iš kitos pusės, Europos finansinė rinka dar pilnai neatrado investicijų į žinias ekonominės vertės. Nors šiuo metu investicijos pradėjo didėti, tačiau *investuotojų kapitalo, nukreipto į inovacijas, kiekis Europoje vis dar ribotas.* Tokio tipo kapitalo investicijos į modernios technologijos sektorius ir įmonių kūrimą yra kur kas mažesnis nei Jungtinėse Valstijose. Apskritai paėmus, privačių investicijų į tyrimus situacija Europoje turi būti gerinama.

Mokslinių tyrimų organizavimas Europoje

Sutartis suteikia Europos Sąjungai teisinį pagrindą paramos Europos bendradarbiavimo mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros srityje priemonėms. Vis dėlto, moksliniai tyrimai Europoje daugiausia atliekami remiantis nacionalinėmis programomis. Įvairių Europos, bendrijos ar tarpvyriausybinių mokslinio ir technologinio bendradarbiavimo iniciatyvų finansavimas neviršija 17% bendrų valstybinių civilinių išlaidų moksliniams tyrimams Europoje. Iki šiol pagrindinis Europoje naudotas instrumentas yra ***Europos Sąjungos tyrimų ir plėtros programa.*** Vis dėlto, kalbant finansiniais terminais, ji paaiškina tik apie 5,4% bendrųjų viešųjų pastangų. Būdamas naudingas tarptautinio bendradarbiavimo skatinimo instrumentas, pati viena ši programa negali pasiekti geresnio mokslinių tyrimų Europoje organizavimo.

Tikroji Europos politika: dėl mokslinių tyrimų sferos Europoje

Negalima pasakyti, kad šiandien Europa turi mokslinių tyrimų politiką. Nacionalinė mokslinių tyrimų politika ir Sąjungos politika persidengia, nesudarydamos vientisos visumos. Siekiant didesnio progreso, reikalingas platesnis požiūris negu dabartinis. Artėjantis Sąjungos padidėjimas, tik sustiprins šį poreikį. Taigi perspektyvoje yra Europa, susidedanti iš 25 ar 30 šalių, kurios negalės veikti, remdamosi iki šiol naudotais metodais.

Iš esmės, mokslinių tyrimų sferos Europoje nebuvimas yra nulemtas valstybinių mokslinių tyrimų sistemų padalinimo į skyrius bei nacionalinės ir Europos mokslinių tyrimų politikos įgyvendinimo koordinavimo trūkumo.

Įmonių atliekamų mokslinių tyrimų stiprinimas

Privataus verslo atliekami moksliniai tyrimai bei plėtra (*Research and development (angl. k.)*), toliau - R&D) yra svarbus nacionalinių inovatyvių sugebėjimų indikatorius, ir valstybės narės taiko įvairias priemones, siekdamas pagerinti situaciją. Šalys, kur verslo R&D nėra pakankamai išvystyta, linkusios remtis bendresnėmis programomis ir mokestiniais paskatinimais, tuo tarpu šalys, kurių R&D palyginus gerai išvystyta, dažnai taiko tokias priemones, kurios yra specifinės tik tam tikram įmonių tipui (pvz., pradedančios, smulkios ir vidutinės įmonės, greitai augančios ar intensyviai atliekančios mokslinius tyrimus firmos), sektoriams ar "pagrindinėms technologijoms".

Apmokestinimo kontrolės priemonių naudojimas, siekiant skatinti verslo R&D, keliose valstybėse narėse jau seniai įsitvirtinęs instrumentas.

Smulkių ir vidutinių įmonių sugebėjimo įsisavinti naujas technologijas stiprinimas

Smulkių ir vidutinių įmonių sugebėjimo įsisavinti naujas technologijas didinimas yra kita tradicinė inovatyvios politikos priemonė.

Mokslo parkai, regioniniai technologijos centrai, ryšių skyriai akademinėse ir mokslinių tyrimų organizacijose, kitos tarpininkavimo rūšys bei demonstraciniai projektai yra tarp daugelio tradicinių priemonių. Daug valstybių narių programų siekia užtikrinti kryptingą poreikių orientaciją, remdamos smulkias ir vidutines įmones, kurios nurodo naujas technologijas, reikalingas jų specifiniams poreikiams patenkinti.

Sustiprintas bendradarbiavimas tarp mokslinių tyrimų, universitetų ir įmonių

Politikos kūrėjai valstybėse narėse vis labiau atmeta dichotomiją tarp “R&D skatinimo” ir “technologijų įsisavinimo”. Naujosios “*sisteminės inovacijos politikos*” požiūriu pagrindines problemas geriau tiktų apibūdinti kaip (kultūrinio ir valdymo) atotrūkio tarp mokslinių tyrimų vykdytojų visuomeniniuose sektoriuose ir tų, kurie taiko rezultatus privačiuose sektoriuose. Padidėjęs dėmesys privačiam sektoriui, atsižvelgiant į jo dvejopą vaidmenį - kaip technologijos naudotojo ir rinkos poreikių “vertėjo” į mokslinių tyrimų problemas, - nulėmė naujos politikos “mokslo/pramonės sąsajos gerinimo”darbotvarkės atsiradimą.

Grupavimosi ir bendradarbiavimo skatinimas, siekiant inovacijos

Kaip “inovacijos sistemos” paradigmos atspindys, *tinklų, grupių formavimas ir jų tarpusavio sąveika bei keitimasis žiniomis, valstybių narių politikoje įgyja vis didesnę prioritetą*. Daugelyje valstybių narių pastebima bendra tendencija remti nebe atskirą įmonę, bet konsorciumus. Suomija sukūrė dvi pagrindines grupavimo iniciatyvas: regioninį “Ekspertizės programų centrą” ir “grupių programas”, kurių tikslas - remti R&D, stiprinančius esamas pramonės grupes.

Tarptautinis kontekstas

Pagrindinis determinantas, pagal kurį nusprendžiama, ar investuotojų kapitalo remiamos programos yra tinkamos, yra privataus sektoriaus investuotojų kapitalo dydis ir padėtis. Privataus sektoriaus trūkumas turėtų padėti apibrėžti vyriausybės vaidmenį ir jos programų planus. Taigi programos skirsis priklausomai nuo investuotojų kapitalo paramos faktoriaus - nuo gerai išvystytos investuotojų kapitalo rinkos **Jungtinėse Valstijose**, per mažiau išvystytas rinkas Europoje ir Japonijoje iki besivystančių rinkų Centrinėje ir Rytų Europoje. Vaidmuo, kurį gali atlikti valstybė užpildydama finansavimo spragas, taip pat priklauso nuo platesnių ekonominių, socialinių ir biudžeto faktorių. Daugumos programų ilgalaikis tikslas yra sukurti gyvybingą privataus sektoriaus investuotojų kapitalą, kuris sumažintų vyriausybinių programų poreikį.

Net gerai išvystytose rinkose, tokiose kaip Jungtinių Valstijų, yra daug vyriausybinių investuotojų kapitalo programų. *SBA programa* ir *SBIR programa* skiria daug lėšų smulkių ir vidutinių įmonių bei investuotojų kapitalo Jungtinėse Valstijose paramai. *Net esant daug programų, ypač kai remiamasi paskatinimo sistema valstybiniame lygmenyje, galima teigti, kad JAV vyriausybė mažina savo įsitraukimą šioje srityje ir investicijų sprendimų priėmimas paliekamas privačiam sektoriui*.

Investuotojų kapitalo iššūkiai, su kuriais susiduria **Centrinės ir Rytų Europos** šalys yra žymiai didesni nei daugelyje OECD šalių¹. Šios šalys turi nestabilią verslo struktūrą ir santykinai nedaug smulkių ir vidutinių įmonių. Bankininkystės sistemos ir kapitalo rinka yra besivystančios ir todėl dažnai nepakankamai išsivysčiusi verslo kultūra. Jų kontrolės, apskaitos ir fiskalinės sistemos patiria reikšmingus pokyčius. Be to, šios šalys turi biudžeto apribojimus, kurie apunkina paramos programų finansavimą. Vis dėlto, smulkios ir vidutinės įmonės turėtų tapti jų ekonomikos pagrindu, o didesnis

¹ OECD šalys: 15 ES šalių, Norvegija, Islandija, Šveicarija, Čekijos Respublika, Vengrija, Lenkija, Turkija, JAV, Kanada, Meksika, Australija, Naujoji Zelandija, Japonija, Korėja.

verslas turėtų būti iš esmės perstruktūruotas. Kuriant ir vystant vidutines ir privatizuotas įmones reikės ilgalaikių rizikos finansų. Šiuo metu tokių finansų trūksta, ir yra kuriamos tik kelios investicijų įmonės, kurios galėtų investuoti ilgesniam laikui. Vis dėlto šių šalių vyriausybės mėgina spręsti tokias problemas; pavyzdžiui, Vengrija išleido naują įstatymą, siekdama išplėsti investuotojų kapitalo atsargas.

Bent jau laikinai, perėjimo procese esančios šalys gali gauti finansavimą iš tarptautinių organizacijų, tokių kaip Europos rekonstrukcijos ir plėtros bankas (EBRD), Eurazijos fondas ir Įmonių fondai. Europos Sąjungos **PHARE programa** teikia ankstyvosios stadijos finansavimą **Centrinei ir Rytų Europai**, o jos **TACIS programa** siūlo panašų finansavimą **buvusiai Sovietų Sąjungai**.

Paskolų garantijos

Didžioji dalis OECD šalių siūlo tam tikras vyriausybės paskolų padengimo smulkioms įmonėms garantijas. Esant tokiai programai, vyriausybė garantuoja tam tikrą kvalifikuotos paskolos, kurią duoda finansinė institucija, procentą. Jei paskolos ėmėjas negali jos gražinti, paskolos teikėjo patiriamos žalos kiekis yra tiek, kiek nepadengia garantijos. Tokių programų tikslas yra skatinti finansines institucijas, ypač komercinius bankus, finansuoti įmones, turinčias perspektyvius projektus, tačiau negalinčias atitikti papildomų reikalavimų.

Kai kuriose šalyse paskolų garantijų programos finansuojamos vyriausybės, tačiau jas vykdyti įgaliojimas yra suteikiamas komerciniams bankams (pvz., Jungtinė Karalystė, **Jungtinės Valstijos** ir Kanada). Kitose šalyse programos finansuojamos prekybos asociacijų ir finansinių institucijų vietinės valdžios pagrindu, o šie fondai savo ruožtu garantuojami vyriausybės (pvz., Vokietija, Prancūzija ir Japonija).

OECD investuotojų kapitalo programos

Be abejo, **Smulkaus verslo investicijų įmonės** (SBIC), kurios pradėjo kurtis **Jungtinėse Valstijose** 1958 metais, yra geriausiai žinomas vyriausybės investuotojų kapitalo iniciatyvos pavyzdys. Gavusios licencijas iš Smulkaus verslo administracijos, smulkaus verslo investicijų įmonės yra privačiai valdomos įmonės, kurios funkcionuoja kaip tarpininkai tarp didelių investuotojų ir smulkių įmonių, aprūpindamos pastarąsias įstatiniu kapitalu. Kad programos galėtų veikti, vyriausybė skyrė smulkaus verslo investicijų įmonėms paskolas.

Jungtinių Valstijų SBIC programa sukėlė didelį susidomėjimą kitose šalyse, kurių keletas galvoja, ar kurti panašią programą. **Australija** šiuo metu įgyvendina tokią programą, vadinama **Inovatyvių investicijų fondu**, sukurtą tam tikru laipsniu remiantis SBIC programa.

Europos Sąjungoje, Europos investicijų fondas (EIF), kurio centras yra Liuksemburge, buvo įkurtas 1994 m. birželį. Pradinis įstatinis kapitalas yra ECU 2 milijardai, iš kurių ECU 1,78 milijardų buvo gauti: ECU 600 milijonų iš Europos Komisijos, ECU 800 milijonų iš Europos investicijų banko, ir ECU 384 milijonų iš 76 bankų. Iki 1996 metų galo EIF pradėjo per specialius tarpininkus kurti įstatines investicijas mažose įmonėse. Didžioji ECU 75 milijonų dalis numatyta skirti įstatinėms investicijoms per vėlesnius trejus metus - skirtos greitai augančioms smulkioms ir vidutinėms įmonėms, kurių personalo skaičius neviršija 500 ir kurių nekilnojamo turto vertė ne daugiau ECU 75 milijonų. Per pirmuosius dvejus veiklos metus, EIF kreipė dėmesį į paskolų garantijų teikimą stambiems projektams, vadinamiems **Trans-Europinio tinklo projektams (TENS)**.

Europos Sąjungos biudžete yra ir papildomų smulkioms ir vidutinėms įmonėms prieinamo kapitalo šaltinių. Pavyzdžiui, vidutiniškai 10 procentų Europos regioninės plėtros fondo (ERDF) resursų 1994-1999 metų periodui yra skirti smulkioms ir vidutinėms įmonėms. Šis finansavimas teikiamas negražinamos paramos forma ir vykdomas plėtros programų pagalba.

2. DABARTINĖS EUROPOS TAISYKLĖS IR REGLAMENTAI

Išvadas

Penktoji Europos Komisijos tyrimų ir plėtros programa (FP5) numato prioritetus Europos Sąjungos moksliniams tyrimams, technologijų plėtrai ir demonstracinei veiklai (RTD) 1998-2002 metų periodui. Šie prioritetai pasirenkami tam tikrų bendrų kriterijų, atspindinčių pagrindines didėjančio pramoninio konkurencingumo poreikius ir Europos piliečių gyvenimo kokybę, pagrindu. Penktoji tyrimų ir plėtros programa turi dvi atskiras dalis **Europos Bendrijos (EC)** tyrimų ir plėtros programą, apimančią mokslinius tyrimus, technologijų plėtrą ir demonstracinę veiklą; ir **Euratomo** programą, apimančią mokslinius tyrimus ir mokomąją veiklą branduoliniame sektoriuje. Ši programa buvo sukurta, siekiant padėti spręsti problemas ir atsiliiepti į daugelį socioekonominių iššūkių, kylančių Europai. Siekiant maksimizuoti jos poveikį, programa taikoma ribotam skaičiui mokslinių tyrimų sričių, derinant technologinius, pramoninius, ekonominius, socialinius ir kultūrinius aspektus.

Programos ir pagrindiniai veiksmai

Pagrindinė Penktosios tyrimų ir plėtros programos inovacija yra "**Pagrindinių veiksmų**" sąvoka. Įgyvendinami specifinėse programose, šie lankstūs instrumentai yra skirti tam, kad būtų galima siekti sprendimo priėmimo taisyklių klausimais, kurie svarbūs Europoje.

Penktosios mokslinių tyrimų ir plėtros programos struktūra ir du pagrindiniai jos komponentai:

1. **Penktoji (EC) RTD tyrimų ir plėtros programa**, apimanti keturias **Temines** programas, įgyvendinančias mokslinių tyrimų, technologijų plėtros ir demonstracinę veiklą bei tris plataus diapazono **Horizontalias** programas;
2. **Penktoji (Euratomo) tyrimų ir plėtros programa**, apimanti **Teminę** programą, įgyvendinančią mokslinių tyrimų ir mokomąją veiklą branduoliniame sektoriuje.

Kiekviena iš šių programų taip pat turi specifines programas, apimančias tiesioginius RTD veiksmus, kuriuos įgyvendina Europos Komisijos **Jungtinis mokslinių tyrimų centras**, apimantis institucinės prigimties tyrimų, mokslinę ir techninę paramą.

Keturios teminės programos apima daugelį gerai apibrėžtų problemų, o trys horizontalios programos atliepia bendrus poreikius, išskylančius visose tyrimų srityse.

Biudžetas

13 700 milijonų eurų biudžetas buvo skirtas Europos Bendrijos Penktajai tyrimų ir plėtros programai įgyvendinti. Kartu su 1 260 milijonų eurų, skirtų Euratomo programai, tai sudarytų bendrą 14 960 milijonų eurų, skirtų moksliniams tyrimams 1999-2002 metais, biudžetą. (Tai reprezentuoja 4.61% padidėjimą, kalbant absoliučiais terminais, palyginus su Ketvirtąja tyrimų ir plėtros programa.)

NETIESIOGINIAI VEIKSMAI	Milijardai eurų (Dabartinės kainos)
TEMINĖS PROGRAMOS	
Pirminė veikla Moksliniai tyrimai, technologijų plėtra ir demonstracinė veikla Nurodanti analizė pagal temas (milijardai eurų): <ol style="list-style-type: none"> 1. Gyvenimo kokybė bei gyvųjų išteklių naudojimas (2,413) 2. Vartotojui draugiška informacinė visuomenė (3,6) 3. Konkurencingas ir tolygus augimas (2,705) 4. Energija, aplinka ir tausojanti plėtra Aplinka ir tvarioji plėtra (1,083) Energija (1,042) 	10,843 (*)
HORIZONTALIOS PROGRAMOS	
Antrinė veikla Bendradarbiavimo su trečiosiomis šalimis ir tarptautinėmis organizacijomis Bendrijos RTD srityje Bendrijos mokslo tarptautinio vaidmens patvirtinimas	0,475
Tretinė veikla Bendrijos mokslinių tyrimų veiklos rezultatų skleidimas ir optimizavimas Inovacijos bei smulkių ir vidutinių įmonių dalyvavimo skatinimas	0,363
Ketvirtinė veikla Tyrėjų mokymo ir mobilumo Bendrijoje stimuliavimas Mokslinių tyrimų žmogiškojo potencialo ir socioekonominių žinių pagrindo gerinimas	1,28
TIESIOGINIAI VEIKSMAI	
Jungtinis mokslinių tyrimų centras Institucinio pobūdžio tyrimų, mokslinės ir techninės paramos veikla	0,739
Maksimalus bendras kiekis	13,7

(*) Iš kurių vidutiniškai 10% yra smulkioms ir vidutinėms įmonėms.

FP5 - EC Programa: Maksimalūs kiekiai ir analizė (1998-2002)

NETIESIOGINIAI VEIKSMAI	Milijardai eurų (dabartinėmis kainomis)
Moksliniai tyrimai ir apmokymai branduolinės energijos srityje	0,979
TIESIOGINIAI VEIKSMAI	
Jungtinis mokslinių tyrimų centras	0,281
Maksimalus bendras kiekis	1,260

Teminės programos apima:

- i. "Pagrindiniai veiksmai"
- ii. Bendros prigimties mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros veikla
- iii. Tyrimų infrastruktūras palaikanti veikla

(i) "Pagrindiniai veiksmai"

Pagrindiniai veiksmai yra į problemą orientuoti ir aiškiai apibrėžti bendrųjų kriterijų pagrindu. Jie yra specifiskai nukreipti į kiekvienos programos tikslus ir į norimus rezultatus, atsižvelgiant į vartotojų požiūrius. Jie bus išskirtinai numatyti tik Europai. "Pagrindinis veiksmas" laikomas grupe smulkių ir stambių, taikomų, bendrų ir, kaip įprasta, pagrindinių mokslinių tyrimų projektų, nukreiptų į bendrą Europos problemą ar iššūkį, neišskiriant ir globalių klausimų.

Pagrindiniai veiksmai yra pagrindinė Penktosios tyrimų ir plėtros programos inovacija. Visos suinteresuotos šalys, tame tarpe ir vartotojų bendruomenė, dalyvaus numatant pagrindinius veiksmus. Tikimasi konkrečių pasiūlymų, tokių būdu užtikrinant, kad mokslinių tyrimų duomenys bus efektyviai verčiami praktiniais ir matomais rezultatais.

(ii) Bendros prigimties mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros veikla

Ši veikla, būtina siekiant teminių programų tikslų, bus atliekama tik tam tikrose srityse, kurių neapima pagrindiniai veiksmai. Papildant pagrindinius veiksmus, šios veiklos pagrindinis tikslas yra padėti Bendrijai išlaikyti ir gerinti savo mokslinį ir technologinį pajėgumą tose mokslinių tyrimų srityse ir įgalinanti technologijas, kurios turėtų būti plačiai naudojamos.

(iii) Tyrimų infrastruktūrų parama

Kadangi tyrimų infrastruktūros kūrimas ir veikla yra nacionalinės valdžios atsakomybė, Bendrijos parama tyrimų infrastruktūroms kartu su teminių programų tikslais turėtų veikti kartu, siekiant atitikti du pagrindinius reikalavimus Bendrijos lygmenyje:

1. esamų tyrimų infrastruktūrų optimalaus naudojimo poreikį; ir
2. transnacionalinio bendradarbiavimo racionalioje ir rentabilioje tyrimų infrastruktūrų plėtroje poreikį.

Bendrijos vaidmuo turėtų būti teikti pridėtinę vertę, papildomai nacionalinėms ar daugianacionalinėms iniciatyvoms. Bendrijos parama galėtų padidinti priėjimą prie infrastruktūrų, ir bus ypatingai teikiama tyrimų infrastruktūrų tinklams, skatinantiems tolesnį papildomą pastangų ir/arba specializacijų kaupimą europiniame lygmenyje.

Horizontalios programos: turinys ir organizacija

Horizontalios temos yra kryžkelėje tarp Bendrijos tyrimų politikos ir jos išorinių ryšių, inovacijos, smulkių ir vidutinių įmonių bei žmogiškųjų resursų politikos, o taip pat socialinių ir įdarbinimo klausimų. Kiekviena jų apima:

- specifinę veiklą - kur reikia įskaitant pagrindinius veiksmus – susijusią su bendraisiais Bendrijos politikos tikslais, atsižvelgiant į išorinius ryšius, inovaciją, smulkias ir vidutines įmones bei žmogiškuosius resursus, kurie nėra įgyvendinami kaip pirminės veiklos dalis;
- veikla (koordinavimas, parama ir lydinti veikla), užtikrinanti atitinkamų veiksmų, atliekamų siekiant pirminės veiklos tikslų, darnumą.

Jungtinis mokslinių tyrimų centras

Tiesioginiai RTD veiksmai, kuriuos įgyvendina Jungtinis mokslinių tyrimų centras (JRC), apima institucinio pobūdžio tyrimų, mokslinės ir techninės paramos veiklą. JRC atlieka savo veiklą glaudžiai bendradarbiaudamas su mokslinėmis bendruomenėmis ir įmonėmis Europoje. Bus skatinami pasikeitimai tarp JRC ir universitetų, tyrimų institutų bei pramonės.

Naujas integruotas problemų sprendimo požiūris

Viena esminių naujų Penktosios tyrimų ir plėtros programų charakteristikų yra integruotas problemų sprendimo požiūris. Integracija stiprinama trimis lygiais:

- Pagrindinių veiksmų sąvokos pagalba Teminėse programose. Pagrindiniai veiksmai suteiks galimybę atsižvelgti į daugelį įvairių ekonominių ir socialinių klausimų aspektų, integruojant įvairią veiklą ir metodus, reikalingus tikslams pasiekti.
- Horizontalių ir teminių programų tikslai.
Trečiųjų šalių ir tarptautinių organizacijų subjektų dalyvavimas bus įmanomas visose teminėse programose, tačiau skirtingomis sąlygomis negu horizontalioje programoje "Bendrijos mokslo tarptautinio vaidmens patvirtinimas".

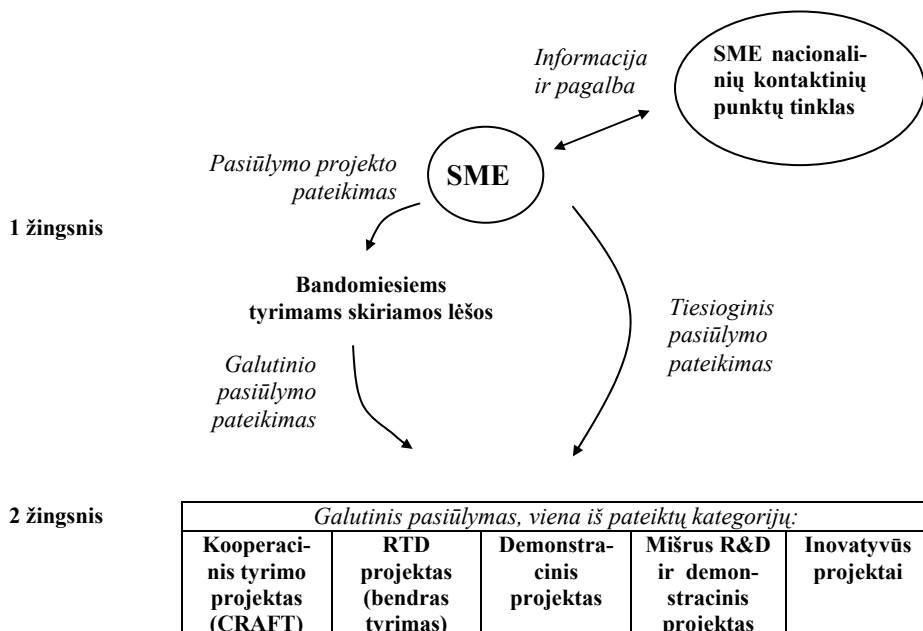
ES smulkių ir vidutinių įmonių skatinimas dalyvauti RTD projektuose

Europos Sąjunga skiria pilną savo 10% RTD biudžetą smulkių ir vidutinių įmonių poreikiams – iš esmės įmonėms, turinčioms mažiau nei 250 darbuotojų. Tačiau mažesnės įmonės nėra linkusios įsivelti į nesibaigiantį biurokratizmą. Todėl ES jų patogumui supaprastino reikalingas procedūras. Smulkios ir vidutinės įmonės Europos Sąjungoje ir asociacijos gali dalyvauti bet kurio tipo RTD projekte – bendruose RTD, demonstraciniuose, mišriuose ar inovatyviuose – taip pat kaip ir didesnės įmonės. Specialios priemonės smulkioms ir vidutinėms įmonėms - CRAFT projektai ir Tyrimo apdovanojimai – siūlo papildomus paskatinimus. Atrodo, kad šios priemonės pasiteisina: beveik 15 000 smulkių ir vidutinių įmonių dalyvavo Europos RTD projektuose 1994-1998 metais, o susidomėjimas Penktąja tyrimų ir plėtros programa yra 20% didesnis, lyginant su Ketvirtąja tyrimų ir plėtros programa.

Kokios įmonės gali kreiptis? Kad galėtų dalyvauti smulkioms ir vidutinėms įmonėms skirtuose specialiuose projektuose, įmonė privalo:

- ♦ turėti **mažiau nei 250 darbuotojų** (tinka net vieno asmens įmonės);
- ♦ turėti arba **metinę apyvartą, neviršijančią 40 milijonų** eurų arba bendrą balansą, ne didesnę kaip 27 milijonai eurų;
- ♦ **mažiau nei 25% priklausyti didesnei organizacijai** (nebent tai būtų finansų investuotojai, pvz., bankai ar privatūs investuotojai);
- ♦ **veikti valstybėje narėje arba asocijuotoje šalyje** ir būti ten registruota. Smulkioms ir vidutinėms įmonėms skirtuose specialiuose projektuose negali dalyvauti privatūs tyrimų centrai, tyrimų institutai, pagal kontraktus dirbančios tyrimų organizacijos ar konsultacinės įmonės.

Specialieji projektai smulkioms ir vidutinėms įmonėms (SME): schema

- Smulkių ir vidutinių įmonių nacionalinių kontaktų punktų tinklas
- Bandomiesiems tyrimams skiriamos lėšos (1 žingsnis)
- Kooperacinis tyrimas (CRAFT)

Smulkių ir vidutinių įmonių nacionalinių kontaktų punktų tinklas valstybėse narėse, valstybėse kandidatėse ar asocijuotose šalyse teikia informaciją apie smulkios ir vidutinėms įmonėms skirtus specialiuosius projektus.

Pasiūlymai gali būti pateikiami dviejose fazėse. **Pasiūlymo projekto pateikimas suteikia teisę gauti bandomiesiems tyrimams skirtų lėšų (1 žingsnis) galutinio pasiūlymo rengimo išlaidoms padengti (2 žingsnis)**. Pasiūlymo bandomiesiems tyrimams skirtoms lėšoms gauti pateikimas yra pasirenkamas (t.y. dalyviai gali tiesiogiai pateikti galutinį pasiūlymą). Pasiūlymų projektų, kurie gali būti ruošiami bandomiesiems tyrimams skirtomis lėšomis, tipai:

- **Kooperacinių tyrimų (CRAFT) projektai** leidžia smulkių ir vidutinių įmonių, turinčių panašias technines problemas ir nepakankamai resursų įtraukti trečiąsias šalis (RTD atlikėjus), grupėms pačioms atlikti joms reikalingus mokslinius tyrimus.
- Kiti projektų tipai, nepriskiriami smulkioms ir vidutinėms įmonėms skirtiems specialiems projektams: **RTD projektai (bendri tyrimai), demonstraciniai projektai, inovatyvūs projektai ar mišrus R&D ir demonstraciniai projektai.**

Kooperaciniai tyrimų projektai kuriami pagal smulkių ir vidutinių įmonių poreikius, o tuo tarpu RTD projektai (bendri projektai), demonstraciniai projektai, inovatyvūs bei mišrus R&D ir demonstraciniai projektai yra atviri visiems organizacijų tipams.

Bandomiesiems tyrimams skiriamos lėšos

Jos skiriamos smulkioms ir vidutinėms įmonėms, kad šios galėtų padengti dalį išlaidų, reikalingų rengiant galutini 2 žingsnio pasiūlymą, kuris pateikiamas vienai iš Europos Bendrijos mokslinių tyrimų ir techninės plėtros (RTD) programų.

Europos Bendrijos įnašas

- Maksimalus pageidaujamas bendras lėšų kiekis yra 30,000 eurų
- Europos Bendrijos įnašas yra 75% bendrų pageidaujamų lėšų, iki 22,500 eurų

Trukmė: maksimali trukmė - 12 mėnesių

Dalyviai: Bent du dalyviai, kurie:

- nėra dukterinės smulkios ir vidutinės įmonės (1) , ir
- įsikūrę skirtingose valstybėse narėse (ar bent jau iš vienos valstybės narės ir asocijuotos šalies), ir
- anksčiau nėra gavę bandomiesiems tyrimams skirtų lėšų pagal Penktąją Europos Komisijos tyrimų ir plėtros programą (1998-2002).

Susirinkimai: Nuolatiniai atviri susirinkimai; reguliarius veiklos įvertinimai iki 2001 m. balandžio 18 d.

Suderinamai su bendrais tikslais ir prioritetais bent jau vienos iš teminių programų, kurias numato Penktoji Europos Komisijos tyrimų ir plėtros programa (1998-2002):

- Gyvenimo kokybė bei gyvųjų išteklių naudojimas
- Vartotojui draugiška informacinė visuomenė
- Konkurencingas ir tolygus augimas
- Energija, aplinka ir tausojanti plėtra

CRAFT - specialus projektų smulkioms ir vidutinėms įmonėms tipas

Tik apie 5% **Europos smulkių ir vidutinių įmonių turi galimybę pačios atlikti joms reikalingus tyrimus.**

CRAFT (Co-operative Research Action for Technology) projektai skirti specialiai joms. CRAFT projektuose smulkių ir vidutinių įmonių grupės kartu apibrėžia tyrimo projekto tikslus ir kolektyviai kontroliuoja tyrimui atlikti pasirinktų organizacijų (RTD atlikėjų) darbą. Smulkios ir vidutinės įmonės turi visas atliekamų tyrimų intelektualinės nuosavybės teises. Tyrimo temą pasirenka smulkios ir vidutinės įmonės, tačiau pasirinkimas turi būti suderintas su Europos Komisijos bendrosios tyrimų politikos tikslais.

CRAFT projektai 50% finansuojami Europos Sąjungos. Bendros projekto išlaidos turi būti tarp 300 000 ir 2 milijonų eurų. Pasiūlymai CRAFT programai gali būti pateikti bet kuriuo metu iki 2002 m. balandžio mėn.

CRAFT charakteristikos

- Bendrų smulkioms ir vidutinėms įmonėms problemų sprendimas
- Skirtos smulkių ir vidutinių įmonių, neturinčių adekvačių R&D priemonių, poreikiams tenkinti
- Smulkios ir vidutinės įmonės paskiria trečias šalis atlikti visą ar dalį RTD darbo
- RTD rezultatų nuosavybės ir naudojimo teises turi smulkios ir vidutinės įmonės

CRAFT projektų dalyviai (1)

■ SME pasiūlymo autoriai

- kiekvienas smulkios ir vidutinės įmonės pasiūlymas turi atitikti visus tinkamos SME kriterijus
- turi dalyvauti bent trys smulkios ir vidutinės įmonės, kurios:
 - įsikūrusios bent dviejose skirtingose valstybėse narėse (ar bent jau iš vienos valstybės narės ir asocijuotos šalies), ir
 - yra viena nuo kitos nepriklausomos

■ RTD atlikėjai

- organizacijos, turinčios adekvačias RTD priemones, kad galėtų atlikti SME pasiūlymo autorių užsakytą tyrimą
- neturi priklausyti nei vienai iš užsakymą pateikiančių smulkių ir vidutinių įmonių
- yra SME pasiūlymo subrangovai
- turi būti iš valstybės narės arba iš asocijuotos šalies(2)

Trukmė: **1 - 2 metai**

Teminiai prioritetai

CRAFT programai gali būti pateikiami bet kokie teminiai projektai, jei jie suderinami su bent vienos iš teminių programų, kurias numato Penktoji Europos Komisijos tyrimų ir plėtros programa (1998-2002), bendraisiais tikslais:

- Gyvenimo kokybė bei gyvųjų išteklių naudojimas
- Vartotojui draugiška informacinė visuomenė
- Konkurencingas ir tolygus augimas
- Energija, aplinka ir tausojanti plėtra

Projekto išlaidos

Bendros pageidaujamos išlaidos: nuo 0.3 iki 2 milijonų eurų

SME pasiūlymų autoriai

- iki 40% jų bendro įnašo gali būti gauta iš vieno partnerio ar filialo
- iki 60% jų bendro įnašo gali būti gauta iš tos pačios šalies įmonių
- RTD atlikėjams turi 100% atlyginti pagal kontraktą numatytas darbo išlaidas

RTD atlikėjai

- turi atsiskaityti mažiausiai už 40% bendrų numatomų projekto išlaidų
- turi atsiskaityti mažiausiai už 50% projekte dalyvavusio personalo laiko

Projektų finansavimas

- Europos Bendrija finansuoja 50% bendrų projekto išlaidų (išskyrus išlaidas, susijusias su SME pasiūlymų autoriais iš trečiųjų šalių).
- Europos Bendrijos įnašas pirmiausia turi būti naudojamas RTD atlikėjams sumokėti.
- Europos Bendrijos įnašas individualiam pasiūlymui negali viršyti 50% bendros projekto sumos.
- SME pasiūlymų autoriai turi padengti visas projekto išlaidas, kurių nepadengia Europos Bendrijos įnašas.

Europos Bendrijos įnašo išmokėjimas

- Europos Bendrijos įnašo dalis išmokama iš anksto pagal kontraktą (iki 40%), likusi suma išmokama periodiškai atskiromis dalimis.
- Visi Europos Bendrijos įnašai išmokami projekto koordinatoriui

- Projekto koordinatorius turi nedelsiant perduoti visas Europos Bendrijos lėšas kitiems dalyviams pagal kontrakte numatytą susitarimą.

Kiti projektai

Demonstraciniai projektai

Demonstraciniai projektai suteikia galimybę pramoniniame lygmenyje organizacijoms parodyti gyvybingumą ir naudingumą naujų technologijų, kurių kūrime tyrimo fazė beveik baigta, tačiau jos dar nėra techniškai ir ekonomiškai išbaigtos, todėl negali būti tiesiogiai komercionalizuojamos.

Nors demonstraciniai projektai gali būti ruošiami bandomiesiems tyrimams skirtų lėšų pagalba (1 žingsnis), jie atviri visų tipų dalyviams.

Inovatyvūs projektai

Inovatyvūs projektai skirti finansuoti į temines programas nepatenkančių technologijų įgyvendinimą ir suteikia finansavimo galimybes transnacionaliniam technologijų perdavimui. Inovatyvūs projektai skatina abipusį mokymąsi, išryškina metodologinius aspektus ir analizuoja ekonominius, socialinius ir organizacinius inovacijos aspektus.

Nors inovatyvūs projektai gali būti ruošiami bandomiesiems tyrimams skirtų lėšų pagalba (1 žingsnis), jie atviri visų tipų dalyviams.

RTD projektai (bendras tyrimas)

RTD projektai (bendras tyrimas) leidžia organizacijoms atlikti savo pačių RTD ir tuo pačiu įgyti naujų žinių, kaip vystyti ar gerinti produktus, procesus ar paslaugas ir/arba patenkinti Bendrijos politikos poreikius. Nors RTD projektai gali būti ruošiami bandomiesiems tyrimams skirtų lėšų pagalba (1 žingsnis), jie atviri visų tipų dalyviams.

Mišrūs R&D ir demonstraciniai projektai

Mišrūs R&D ir demonstraciniai projektai reikalauja RTD projektų ir demonstracinių projektų kombinacijos.

3. ĮTAKA SMULKIOMS IR VIDUTINĖMS ĮMONĖMS

Smulkių ir vidutinių įmonių dalyvavimas tarptautiniame bendradarbiavime technologijų klausimais

Smulkių įmonių inovacijos tampa vis svarbesnės tiek pačioms smulkioms įmonėms, tiek ir vyriausybėms. Funkcionavimas bendrosiose rinkose reiškia, kad inovacija smulkių ir vidutinių įmonių produktuose, procesuose ir valdyme jau nėra pasirenkama, tačiau būtina veikla, jei įmonė nori augti, ir vis svarbesnė jos išlikimui.

Seulo Konferencijos pranešime (1998) pateikiama, kaip vyriausybė turėtų imtis tam tikrų veiksmų ir padėti smulkioms įmonėms reaguoti į įvairius kas įtakojančius faktorius bei esamas aplinkybes.

Pagrindiniai klausimai tokie:

- Ar politikos sprendimai turi būti taikomi smulkioms įmonėms individualiai ar kaip daliai platesnio tinklo?
- Su kokiomis sulaikančiomis nuo ištraukimo ir tarptautinį bendradarbiavimą kliūtimis susiduria įmonės ir kokius barjerus reikia įveikti, kai vis dėlto ištraukia į tokią veiklą?
- Kokie geriausi instituciniai potvarkiai ir specifiniai politikos mechanizmai, lengvinantys smulkių ir vidutinių įmonių ištraukimą į tarptautinį bendradarbiavimą technologijų klausimais?

R&D ir inovacijos veikla suteikia bent pradines priemones ištraukti į tarptautinį bendradarbiavimą technologiniais klausimais. Neseniai publikuotas FORFAS *Produktų ir procesų inovacija Airijos pramonėje 1993 - 1995 metais apžvalga* ir ypač skirtingų tipų įmonių (turinčių 10 ar daugiau darbuotojų) *Inovatyvumo skalės* rezultatų analizė pateikia duomenis apie potencialų ir dabartinį bendradarbiavimą. Apžvalgos tikslas buvo įvertinti inovaciją Airijos pramonėje, naudojant daug produktų ir procesų plėtros indikatorių. Apibendrinus buvo gauta, kad:

- 50 procentų iš 3 450 šalies gamybinių ir tarptautinių mastu tiekiamų paslaugų įmonių, turinčių 10 ar daugiau darbuotojų, teigė sukūrusios ar pasiūliusios bent vieną technologiškai pakeistą **produktą** 1993 - 1995 metų laikotarpiu. Naujai pristatyti ar žymiai pagerinti produktai 1993-1995 metų laikotarpiu sudarė 18 procentų 1995 metų pardavimo pajamų pramonėje apskritai.
- 52 procentai įmonių teigė sukūrusios ar pasiūliusios bent vieną technologiškai pakeistą **procesą** 1993-1995 metų laikotarpiu.
- Iš viso, 64 procentai įmonių teigė sukūrusios ar pasiūliusios bent vieną technologiškai pakeistą **produktą ar procesą** 1993-1995 metų laikotarpiu.
- 52 procentai įmonių teigė dalyvavusios tam tikroje mokslinių tyrimų ir plėtros veikloje 1993-1995 metų laikotarpiu, pusė jų (26 procentai visų įmonių) teigė, kad jų ištraukimas į R&D veiklą buvo tęstinis (t.y., šios įmonės tyrimams ir plėtrai skyrė lėšas tiek 1993, tiek 1994, tiek 1995 metais).

Taikant įvairius indikatorius, gaunamas gana sudėtingas technologinės inovacijos vaizdas skirtingose pramonės šakose. Tam kad būtų galima surūšiuoti sudėtingą informaciją, gaunamą indikatorių pagalba, bendras *“Inovatyvumo skalės”* modelis buvo taikomas, siekiant apjungti indikatorius. Aišku, kad įmonės priklauso labai skirtingoms kategorijoms, skirstant pagal dalyvavimą R&D veikloje ir inovacijos lygmenį.

Inovatyvumo skalė

Santykinai stiprus technologinės inovacijos vykdymas	14%	Įmonės, nuolat dalyvaujančios R&D veikloje ir išleidusios šiai veiklai bent £100k 1995 metais
Santykinai silpnas technologinės inovacijos vykdymas	31%	Įmonės, išvysčiusios bent vieną technologiškai pakeistą produktą ar procesą, turinčios techniškai kvalifikuotą personalą, tačiau išleidusios mažiau nei £100k R&D veiklai 1995 metais
Minimalus įsitraukimas į technologinę inovaciją	25%	Įmonės, užsiminusios, kad pasiūlė pakeistus produktus ar procesus 1993-1995 metų laikotarpiu, tačiau nevykdančios R&D veiklos
Jokios technologinės inovacijos nebuvimas	30%	Jokių technologiškai pakeistų produktų ar procesų 1993-1995 metų laikotarpiu ir jokio įsitraukimo į R&D veiklą

Tarptautinis bendradarbiavimas įtraukiant smulkias įmones

Išnagrinėję kai kuriuos pradinis duomenis apie potencialų ir esamą smulkių ir vidutinių įmonių dalyvavimą technologiniame bendradarbiavime, dabar pažiūrėsime, nuo ko priklauso, ar smulkios ir vidutinės įmonės apskritai dalyvauja tarptautiniame bendradarbiavime. Europos Komisijos Generalinis Direktoratas, atsakingas už įmonių politiką, prekybos paskirstymą, turizmą ir bendradarbiavimą (DG XXIII) nurodė atlikti aiškinamąjį tyrimą. *Buvo tiriamos problemos ir kliūtys, su kuriomis susiduria įvairios pramonės šakos ir smulkios įmonės, kai stengiasi sukurti bendradarbiavimo ryšius su įmonėmis iš kitų valstybių narių.* Tyrimą atliko konsultantų komanda, kurie apklausė iš viso 84 smulkias įmones keturiose Europos Sąjungos šalyse: Belgijoje, Danijoje, Airijoje ir Jungtinėje Karalystėje. *Bendri rezultatai parodė, kad kai smulki įmonė mėgina užmegzti bendradarbiavimo ryšius su smulkia įmone iš kitos valstybės narės, ji labiau linkusi sudaryti tarpininkavimo, eksporto pardavimo, platinimo ar rinkodaros susitarimus.*

Bendradarbiavimo tipas

Tarpininkavimas	31.0%
Eksporto pardavimas	38.1%
Platinimas/rinkodara	27.4%
Bendra įmonė	16.7%
Sutartis su subrangovu	22.6%
Gamyba/produkcija	11.9%
Importas	22.6%
Frančizė	0.0%
Tyrimai/plėtra	11.9%
Kita	6.0%

Smulkios ir vidutinės įmonės linkusios taikyti "žingsnis po žingsnio" požiūrį į bendradarbiavimą, teikdamos prioritetą, pavyzdžiui, paprastiems eksporto ar platinimo susitarimams, po to kurdamos bendrą įmonę, ar sudarydamos bendros produkcijos sutartis. Paskutinis žingsnis galėtų būti technologijos ar žinių perdavimas įmonės partneriui užsienyje ar bendrai įmonei. Šis laipsniškas požiūris gerai suderinamas su tuo, kad daugelis smulkių ir vidutinių įmonių teikia didelę reikšmę asmeninių ryšių kūrimui su verslo partneriu. Tai leidžia jiems pažinti jų partnerį užsienyje ir įvertinti jo veiklą prieš investuojant. Apklaustos smulkios įmonės naudoja įvairius metodus, kaip surasti partnerius.

Partnerių paieškai naudojami metodai

Prekybos mugė	36.9%
Komercijos rūmai	16.7%
Ambasada	13.1%
BC-tinklas	11.9%
Prekybos komandiruotė	9.5%
Paieškos konsultantas	8.3%
Valstybinė agentūra	8.3%
Profesinė/prekybos asociacija	8.3%
Užjūrio prekybos biuras	7.1%
BRE tinkas	4.8%
Euro Info centras	4.8%
Bankų tinklas	4.8%
Europarteneratas	3.6%
Buhalteris/teisininkas	2.4%
Interprise	1.2%
SPRINT tinklas	0.0%
Kita	44.0%

Vienas iš stebingų apžvalgos rezultatų buvo tai, kad labai mažai smulkių įmonių realiai naudojami partnerystės paieškos galimybės, kurias siūlo Europos Bendrijos instrumentai, tokiais kaip Euro Info centrai, BC - tinklo patarėjai, Sprint tinklas, Europarteneratas ir t.t. Pagrindinė priežastis yra žinių trūkumas.

Apžvalga parodė, kad pagrindinės problemos ir sunkumai, su kuriais susiduriama yra: kalbos ir bendravimo problemos, resursų ir lėšų stoka, glaudžiai susijusi su užmokesčio problemomis, verslo kultūra ir partnerio radimas.

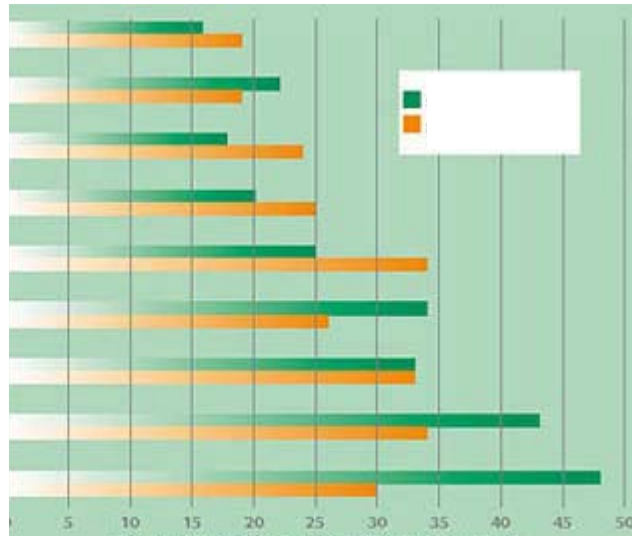
Kylančios problemos

Partnerio radimas	16.0%
Teisinės	6.0%
Administracinės	14.0%
Išlaidos	20.0%
PVM	11.0%
Resursų stoka	20.0%
Standartai/normos	10.0%
Nesutarimas/neaiškūs tikslai	8.0%
Kalba/bendravimas	20.0%
Organizacinis	7.0%
Verslo kultūra	17.0%
Informacijos trūkumas	10.0%
Užmokesčio problemos	18.0%
Netinkama įmonių kombinacija	6.0%
Įsipareigojimų/bendradarbiavimo trūkumas	14.0%
Kitos	8.0%

Pagrindinės tarptautinio bendradarbiavimo technologijos srityje kliūtys

Bendrijos inovacijos apžvalga (1994-1996 metų laikotarpio) parodė, kad finansinės kliūtys apskritai buvo reikšmingiausios visų dydžių įmonėms. Tai būtų su suvokiama rizika susiję sunkumai, finansų inovacijai stoka, didelės inovacijos išlaidos, ilgas periodas, kol inovacija atsiperka. Taigi finansinės problemos buvo ryškiausios tarp faktorių, kurie labiausiai įtakoją inovacijos buvimą ar nebuvimą. Labiau stebina tai,

kad įmonių rigidiškumas ir kvalifikuoto personalo trūkumas pasirodė besąs labai reikšmingas, ypač paslaugas teikiančių įmonių tarpe.

Specifinės *problemos, susijusios su dalyvavimu tarptautiniame bendradarbiavime technologijos srityje, o ypač ES tyrimų ir plėtros programoje, būtų:*

- Didelės investicijos, reikalingos pasiūlymui parengti – tiesioginis išitraukimas į tyrimų ir technologinės plėtros projektą, reikalauja didelių investicijų, kurios yra rizikingos.
- Didelės dokumentavimo ir prezentacijos išlaidos – užtikrinimas, kad visos konsorciumo išlaidos yra teisingai užfiksuotos, ir visi važtaraščiai, kvitai, kelionės bilietų šaknelės išsaugotos, uždeda didelę administracinę našta, kuri smulkių ir vidutinių įmonių atstovams atrodo ypač sunki.
- Sunkumai, su kuriais susiduria smulkios ir vidutinės įmonės, ieškant atitinkamų fondų; taip pat grynujų pinigų cirkuliavimo problemos, susijusios su uždelstu užmokesčiu: smulkios įmonės paprastai turi didesnių su grynujų pinigų cirkuliavimu susijusių problemų nei stambios. Todėl bet kokie uždelsimai apmokėjime daro joms didelę tiesioginę įtaką.

Tinkamos informacijos apie potencialų bendradarbiavimą technologijos srityje ir galimus partnerius trūkumas kelia pagrindines problemas smulkioms įmonėms. Dauguma smulkių įmonių remiasi įvairiais išoriniais šaltiniais priėti prie informacijos ir technologijų. Geriausios patirties gairės buvo OECD publikuojamos, siekiant padidinti smulkių įmonių galimybes gauti informaciją ir mažinti išskylančius barjerus. Įmonės galimybių gerinimas ir priėjimo prie informacijos užtikrinimas, o taip pat kiti "įgalinantys" resursai laikomi nauja viešosios politikos paradigma.

4. APŽVALGA

1995 metų gruodį Komisija išleido **Žaliąją Knygą** inovacijos tema, skirtą inicijuoti plačias diskusijas, siekiant didinti ekonominių subjektų sąmoningumą dėl inovacijos poreikio, norint konsoliduoti konkurencingumą, paremti augimą ir pagerinti įdarbinimo perspektyvas Europoje. Žalioji knyga įvertina situaciją Europos Sąjungoje, analizuodama ligšiolinį progresą ir kliūtis, kurias dar reikia įveikti. Ji siūlo diskusijoms priemones, galimas pritaikyti siekiant penkių pagrindinių tikslų: mokslinių tyrimų kreipimas inovacijos linkme, žmonių įtraukimas į tyrimus, priėjimo prie finansų gerinimas, tinkamos teisinės ir kontrolės aplinkos kūrimas ir visuomeninių inovacijos skatinimo pastangų modernizavimas.

Remdamasi Žaliąja Knyga inovacijos tema, Komisija 1996 metais priėmė **Pirmąjį veiksmų planą**, numatantį Sąjungos valstybių narių ir kitų suinteresuotų šalių veiksmų prioritetus. Šis planas vadovaujasi trimis paprastais principais: nuo švietimo pasaulio iki verslo pasaulio, įtraukiant vyriausybines administracijas, tikra inovacijos kultūra turi būti skatinama; turi būti kuriamos teisinės, kontrolės ir finansinės programos, skatinančios, o ne stabdančios inovaciją; turi būti geresni mokslinių tyrimų ir inovacijos ryšiai, kad Europos mokslo pasiekimai būtų lengviau paverčiami pramonine ir komercine sėkme.

Inovacijos **Veiksmų planas** numato tris veiklos sritis::

1. **Inovacijos kultūros puoselėjimas:** švietimas ir mokymas, didesnis tyrėjų ir inžinierių mobilumas, efektyvių inovacijos metodų demonstravimas ekonomikoje ir visuomenėje, geriausių verslo valdymo ir organizavimo metodų propagavimas ir inovacijos privačiuose sektoriuose bei valstybiniame lygmenyje skatinimas;
2. **Inovaciją leidžiančių programų kūrimas:** teisinės ir kontrolės aplinkos adaptavimas ir supaprastinimas, ypač susijusios su intelektinės nuosavybės teisėmis, ir lengvesnio priėjimo prie finansų suteikimas inovatyvioms įmonėms;
3. **Mokslinių tyrimų glaudesnis pritaikymas inovacijai tiek nacionaliniame, tiek Bendrijos lygmenyje:** kas susiję su veiksmais Bendrijos lygmenyje, Komisija siūlo Penktosios tyrimų ir plėtros programos rėmuose kurti vieną, supaprastintą horizontalią programą, integruojančią "inovacijos" ir "SME" dimensijas. Už Penktosios tyrimų ir veiklos programos ribų, visi Bendrijos instrumentai yra mobilizuoti tam, kad palaikytų inovaciją.

1999 metais Komisija pradėjo projektą, pavadintą "**Inovacijos tendencijos Europoje diagrama**". Šis projektas pateikia politikos kūrėjams ir valdytojams inovacijos paramos schemas, kartu su informacijos santraukomis ir statistika inovacijos politikos, veiklos ir tendencijų Europos Sąjungoje. Jis taip pat turėtų tapti Europos forumo dėl etalonų parengimo ir pasikeitimo "geriausia patirtimi".

Kalbant apie esamus prioritetus, galima būtų išskirti tris temas: įmonių atliekamų tyrimų stiprinimas, inovacijos finansavimo gerinimas ir technologijos įsisavinimas bei inovacijos valdymas smulkiose bei vidutinėse įmonėse. Trys tolesnės temos iškyla kaip naujesni prioritetai: bendradarbiavimo tarp tyrimų, universitetų ir įmonių intensyvinimas, grupavimosi ir kitokių bendradarbiavimo formų tarp įmonių, įsitraukusių į inovacijos procesą, skatinimas ir technologija paremtų įmonių kūrimas.

Esantys prioritetai

- Įmonių atliekamų tyrimų stiprinimas
- Inovacijos finansavimas
- Technologijos įsisavinimas ir inovacijos valdymas smulkiose bei vidutinėse įmonėse

Naujesni prioritetai

- Intensyvesnis bendradarbiavimas tarp tyrimų, universitetų ir įmonių
- Grupavimosi ir bendradarbiavimo inovacijos tikslais skatinimas
- Technologija paremtų įmonių kūrimas

Augantį susidomėjimą keliančios temos

- Administracinis supaprastinimas
- Apmokestinimas ir netiesioginės priemonės
- Strateginė inovacijos vizija ir plačiosios visuomenės sąmoningumo didinimas

Bendros tendencijos ir nauji "pristatymo" mechanizmai

- Sisteminiis požiūris į inovacijos politiką
- Nacionalinių ir regioninių politikų papildomumo didinimas
- Naujos "visuomeninių privačių partnerysčių" formos
- Naujas viešosios politikos kaip inovacijos lengvintojo vaidmuo
- Priemonių ir veiksmų globalizacija

Išsamios politikos nuorodos dėl inovacijos Europoje gerinimo pateikiamos **pranešime "inovacija žiniomis paremtoje ekonomikoje"**, kurią Komisija priėmė 2000 m. rugsėjo 20 d.

Šiame pranešime, Komisija pažymi, kad daug politikos linijų ir priemonių, nukreiptų į inovacijos skatinimą, buvo pritaikyta valstybėse narėse ir europiniame lygmenyje nuo to laiko, kai buvo priimtas inovacijos veiksmų planas. Kai kuriose valstybėse narėse daug statistinių indikatorių, rodančių inovacijos pažangą, yra panašūs, o kartais ir geresni nei analogiški pagrindinių Europos varžovų indikatoriai.

Daug politikos linijų ir priemonių inovacijai puoselėti buvo pritaikytos tiek šalyse narėse, tiek ir europiniame lygmenyje nuo to laiko, kai 1996 metais buvo priimtas inovacijos veiksmų plano. Komisija renka ir analizuoja informaciją, susijusią su inovacijos politika Sąjungoje, "Inovacijos tendencijos Europoje diagramos" pagalba. Remiantis šia analize, galima išskirti įvairias tendencijas ir akivaizdžiai matyti padarytas progresas.

Veiksmų pagrindas tvirtai remiasi "sisteminiu" požiūriu, pagal kurį inovacija suprantama kaip kylanti iš sudėtingų interakcijų tarp daugelio individualių, organizacinių ir aplinkos veiksnių, o ne kaip linijinė trajektorija, vedanti nuo žinių link naujo produkto. Šio požiūrio palaikymas pastaraisiais metais sustiprėjo.

1. Nuo ES inovacijos veiksmų plano priėmimo 1996 metais buvo padarytas progresas
2. Visos šalys narės turi inovacijos politiką
3. Patentų sistemos reforma progresuoja
4. Administracinė ir kontrolės aplinka vis dar yra per daug sudėtinga
5. Skatinamos investicijos į inovaciją

6. Parama moksliniams tyrimams, kurie veda inovacijos link (privataus verslo R&D)
7. Didinamas smulkių ir vidutinių įmonių technologijų įsisavinimas (mokslo parkai, regioniniai technologijos centrai, ryšių skyriai ir demonstraciniai projektai)
8. Kuriami technologiniai kanalai (kompetencijos tinklų ir "technologijos kanalų" sąvokos)
9. Pradedančios kurtis technologija paremtos įmonės įgyja vis didesnius prioritetus

Šiame pranešime yra pirmasis Europos inovacijos įvertinimo projektas. Kartu su papildoma statistine informacija, pateikiami **inovacijos eigos** Sąjungoje ir jos šalyse narėse įvertinimo elementai. Bendras rezultatas optimizmo nesukelia. Dauguma šalių narių turi padidinti pastangas visuose lygmenyse, kad atsikratytų kliūčių ir rigidiškumo bei pakeistų požiūrius, kurie neleidžia imtis visų galimų priemonių ir pasinaudoti galimybėmis ir atsiliepti į žiniomis paremtos ekonomikos keliamus iššūkius.

1. Nepakankamos galimybės pradėti tiekti naujus produktus ir paslaugas (per daug ribota inovacija).
2. Globalizacija ir inovacija (Europos Sąjungos technologijos balansas yra neigiamas).
3. Nepakanka studentų, studijuojančių atitinkamus, su inovacija susijusius, dalykus.
4. Inovacija gautų naudos iš sustiprintų ir koordinuojamų mokslinių tyrimų Europos Sąjungoje
5. Turi būti gerinamos technologijas, ypač skirtas smulkioms ir vidutinėms įmonėms, skleidžiančios įmonės-universitetai.
6. Turi būti stiprinama tradicinių pramonės šakų inovatyvios galimybės.
7. Auganti paslaugų sektoriaus svarba (ją reikia skatinti).
8. Inovacija ir aplinkos apsauga: galimybės.

Inovacijos politikos svarbos įsisąmoninimas ir jos "horizontalus" pobūdis šalyse narėse dažnai buvo vystomas vėluojant. Linijinio inovacijos modelio netinkamumas reiškė, kad atskiros priemonės nėra sėkmingos ir kad reikia platesnių strategijų, siekiant sumažinti inovacijos deficitą. Ypatingai kontrolės, administracinės ir finansinės aplinkos tinkamumas inovacijai dažnai buvo nuvertinamas.

Šiai dienai, suvokimas yra platesnis ir geriausia patirtis pradedama identifikuoti, tačiau vis dar susiduriama su pasipriešinimu pokyčiams, kurie būtini norint sukurti inovacijai palankesnę aplinką. Minėtame pranešime iškeliami **penki tikslai**, prisidedantys prie šalių narių sugebėjimo įveikti šias kliūtis stiprinimo.

- Inovacijos politikos suderinamumas
- Inovaciją skatinanti kontrolės programa
- Inovatyvių įmonių kūrimosi ir augimo skatinimas
- Pagrindinių inovacijos sistemos sąsajų gerinimas
- Inovacijai atvira visuomenė

Pranešimo pabaigoje pateikiamos kelios **rekomendacijos šalims narėms**, kadangi jungtinės Europos ir regioninio lygmens pastangos turėtų būti suintensyvinamos, kad būtų galima pagerinti verslo aplinką inovacijai.

1. Nacionalinė ir regioninė inovacijos politika turėtų atsižvelgti į "geriausią patirtį" kitose šalyse narėse

2. Užtikrinti, kad koordinacijos mechanizmai suderinti tarp nacionalinio ir regioninio lygmenų.
3. Įgyvendinti periodiškai regionines ir nacionalines tikslo išskelimo, valdymo, įvertinimo ir peržiūros programas
4. Pritaikyti taisykles mokslinių tyrimų rezultatų iš viešojo sektoriaus skleidimui.
5. Sukurti teisinę, fiskalinę ir finansinę aplinką, palankią įmonių kūrimuisi.
6. Paramos paslaugų, tokių kaip inkubatoriai, ir struktūrų kūrimas regioniniame lygmenyje.
7. Sudaryti švietimo ir mokymo schemas verslininkystės ir inovacijos valdyme.
8. Fiskalinė parama investicijoms į mokslinius tyrimus ir nuolatinį mokymąsi.
9. Skatinti suinteresuotus asmenis dalyvauti debatuose inovacijos tema, įtraukiant mokslininkus, pramonininkus, vartotojus ir valdžios institucijas.
10. Skatinti dinaminę pirkimo politiką viešosiose administracijose.

Pranešimas taip pat pristato pirmą bandymą sukurti **Europos inovacijos įvertinimo skalę**, kaip reikalaujama Lisabonos viršūnių susirinkime. Įvertinimas leidžia susidaryti santykinų inovacijos indikatorių privalumų ir trūkumų bei Sąjungos inovacijos eigos "sveikatos būklės" vaizdą šalyse narėse.

Europos mokslinių tyrimų įgyvendinimas: gairės Europos Sąjungos tiriamajai veiklai (2002-2006)

Šio dokumento tikslas - pasiūlyti gaires ateities priemonėms, palaikančioms ES tyrimus, ir ypač tyrimų ir plėtros programa 2002-2006 metų periodui.

Be to, šiame dokumente pateikiama Komisijos Penktosios tyrimų ir plėtros programos pusės laikotarpio apžvalga. Šiuo atžvilgiu, jis atitinka pusės laikotarpio pranešimą, numatytą nutarimų n°182/1999/EC ir n° 1999/64/ 6 straipsnyje dėl Euratomo Penktojoje tyrimų ir plėtros programoje.

Reikia pastebėti, kad pranešimas yra pirmas dokumentas, numatantis gaires "*Europos mokslinių tyrimų srities*" (ERA) įgyvendinimui, patvirtintas Lisabonos Tarybos 2000 metų kovo mėn. ERA tikslas yra padidinti Europos mokslinių tyrimų poveikį, stiprinant tiriamosios veiklos ir Europoje vykdomos politikos darnumą.

Dokumentas pateikia gaires, susijusias su ES ateities tiriamosios veiklos įgyvendinimo tikslais, prioritetais, kriterijais, instrumentais ir priemonėmis.

Numatomos kelių lygių iniciatyvos. Netrukus bus pateikti pasiūlymai ir analizės tokiomis temomis::

- **Daugiau ar mažiau atitinkančios šio dokumento numatytas gaires:**
 - Europos erdvės strategija
 - etalonų parengimo metodologija ir indikatoriai (darbinis variantas)
 - mokslas, visuomenė ir piliečiai
- **iki 2000 m. gruodžio 31 d.:**
 - mokslinių tyrimų infrastruktūros
 - rezultatų fiksavimas (darbinis variantas)
- pirmojoje 2001 metų pusėje:
 - žmogiškieji resursai ir mobilumas
 - regioninė dimensija
 - atvirumas likusiam pasauliui

Remiantis Penktąja tyrimų ir plėtros programa, bus imtasi priemonių, tam kad būtų galima:

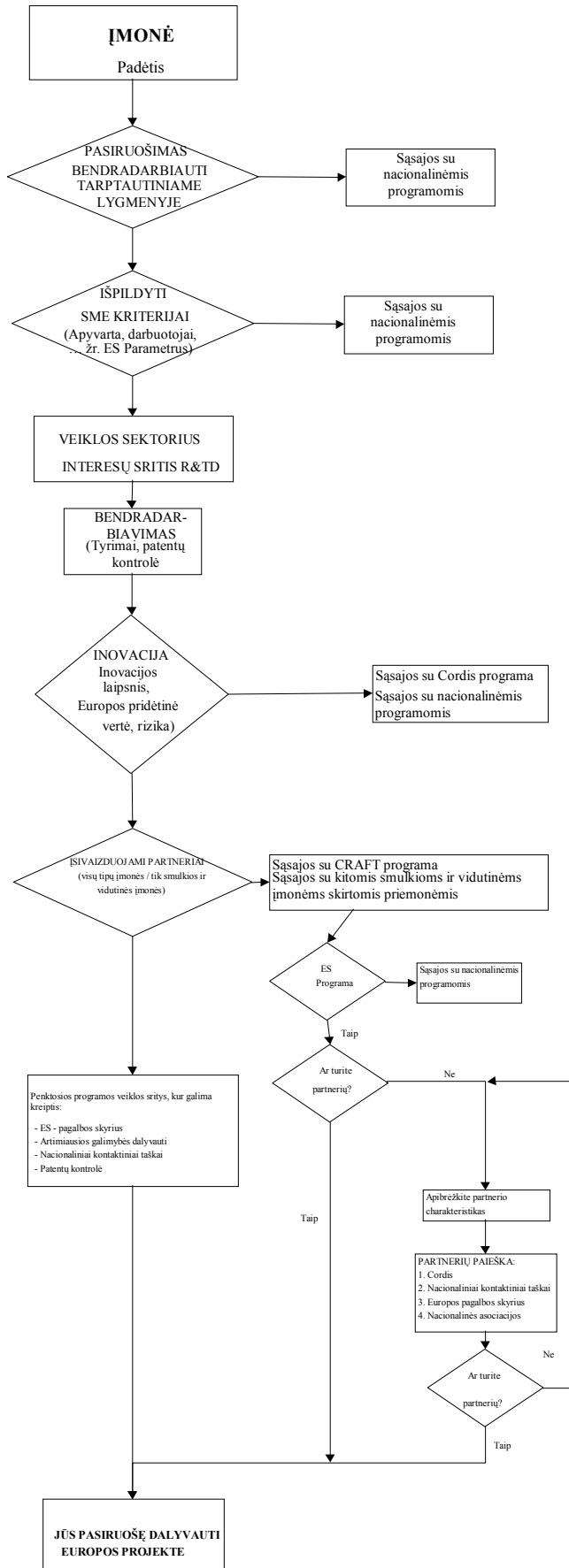
- supaprastinti procedūras ir padidinti projektų apimtį;
- tirti esamą teisinę padėtį, ieškant galimybių ją supaprastinti;
- ištirti galimą vienodos normos finansavimo naudojimo galimybę.

Tik pagal būsimą **Šeštąją tyrimų ir plėtros programą** bus įmanoma dirbti pagal "Europos mokslinių tyrimų srities" principus.

Būsimajai programai Komisija siūlo *požiūrio pakeitimą, remiantis trimis principais: susitelkimas, partnerystė ir didesnis efektyvumas*. Programa skirs dėmesį toms sritims, kur labiausiai tikėtina, kad bendrijos veiksmai gali pakelti "Europos pridėtinę vertę" palyginus su nacionaliniais veiksmais; bus skatinama glaudesnė partnerystė su šalimis narėmis, tyrimų institutais ir įmonėmis Europoje; didesnis efektyvumas bus siekiamas nukreipiant resursus į didesnius ilgesnės trukmės projektus. Visi šie pokyčiai pareikalaus pasikeitimų valdymo metoduose.

Formalus Šeštosios tyrimų ir plėtros programos pasiūlymas bus pateiktas 2001 m. pirmajame ketvirtyje.

5. PAGALBINĖ PRIEMONĖ ĮMONĖMS

Naudingos nuorodos į tinklus ir paramos paslaugas, susijusias su tyrimais ir inovacija

TRUMPI- NYS	PILNAS PAVADINIMAS	FUNKCIJA	INTERNETINĖ SVETAINĖ
NCP	National Contact Point's Network	Kryptingos, specifinės programoms informacijos teikimas, sąmoningumo kėlimas, patarimai, pagalba ir mokymai, susiję su Penktąja Komisijos tyrimų ir plėtros programa	http://www.cordis.lu/fp5/src/ncps.htm
ICR	Innovation Relay Centre's Network	Informacijos apie Komisijos programų inovacinius veiksmus teikimas ir transnacionalinės inovacijos bei technologijų perdavimo skatinimas	http://cordis.lu/irc/home.html
EIC	European Information Centre's Network	Informacijos, patarimų ir pagalbos smulkioms ir vidutinėms įmonėms teikimas visais Bendrijos klausimais	http://europa.eu.int/comm/dg12/bu_s_info/eic/eic.html
BIC	European Business and Innovation Centre Network	Paramos regioninei ekonominei plėtrai teikimas įmonių ir inovacijos pagalba	http://www.ebn.be
FP5 Infodesk	FP5 Specific Programme Information Desks and SME Helpdesk	Centralizuotos pagalbos specialiosiems programoms, susijusioms su Europos Komisijos Penktojoje tyrimų ir plėtros programoje keliamais klausimais, teikimas	http://www.cordis.lu/fp5/src/cont-cec.htm
CORDIS	Community R&D Information Service	ES tyrimų ir inovacijos informacijos paslauga, teikianti visus reikalingus resursus, reikalingus potencialiems Penktosios tyrimų ir plėtros programos dalyviams	http://www.cordis.lu
IPR-Helpdesk	Intellectual Property Rights Helpdesk	Teikia įvairias paslaugas esantiems ir potencialiems dalyviams, susijusias su intelektinės nuosavybės teisių įvairiais aspektais ir klausimais	http://www.cordis.lu/ipr-helpdesk
LIFT	Linking Innovation Finance and Technology	Teikia informaciją ir padeda smulkioms ir vidutinėms įmonėms gerinti priėjimą prie privataus inovacijos finansavimo	http://www.cordi.lu/lift/home.html

Naudingos nuorodos, susijusios su IPR – patentai ir kiti intelektinės nuosavybės klausimai

Komisijos paslaugos	Internetinė svetainė	Sritis
Cordis	http://www.cordis.lu/src/i_002_en.htm http://www.cordis.lu/fp5/home.html	Partnerių paieška FP5 tyrimų programa
IPR-Helpdesk	http://www.cordis.lu/ipr-helpdesk/home.html http://www.cordis.lu/ipr-helpdesk/en/e_002_en.htm	IPR-Helpdesk Patentų siekimas

Nemokamos paslaugos	Internetinė svetainė	Sritis
Europos patentų organizacijos esp@cenet	http://www.european-patent-office.org/espacenet/info/access.htm	įgalina priėjimą prie didžiausio pilnų patentų dokumentų kiekio
JAV patentų ir prekių ženklų biuras	http://www.uspto.gov/	JAV patentų paieška (pilnas tekstas)
IBM patentų serveris	http://www.patents.ibm.com	JAV, Europos ir PCT patentai
PatScan Britų Kolumbijos universitetas	http://www.patscan.ubc.ca/welcome.html	Kanados patentų duomenų bazė ir techninės informacijos teikimo paslaugos

Komercinės paslaugos	Internetinė svetainė	Sritis
Questel/Orbit patentų paieškos paslaugos	http://www.questel.orbit.com/	Intelektinės nuosavybės informacijos paslaugos
Derwent mokslinės ir patentų paieškos paslaugos	http://www.derwent.com/	Patentų ir mokslinės informacijos teikimas
Mokslinės ir techninės informacijos tinklas	http://www.fiz-karlsruhe.de/home.html	Daugiau nei 200 elektroninių duomenų bazių beveik visose mokslo ir technologijų srityse (taip pat informacija apie patentus)
MicroPatent Patentų paieškos ir duomenų perkėlimo paslaugos	http://www.micropat.com	Informacijos, susijusios su patentais ir prekių ženklais, rinkimas ir platinimas
Brain Wave	http://www.brainwave.telebase.com/	Verslo informacijos (įmonių profiliai, kreditai, prekių ženklai, rinkos tyrimai)

6. INTELEKTINĖS NUOSAVYBĖS APSAUGOS PATENTAVIMO SISTEMOS

TARPTAUTINIAI BENDRI R & D IR INTELEKTINĖS NUOSAVYBĖS TEISĖS

Būtina sąlyga tarptautiniam bendradarbiavimui technologijos srityje yra stipri intelektinės nuosavybės apsauga. Tai būtų patentų, autorių teisių, prekių ženklų, prekybos paslapčių ir dizaino apsaugos sistema, o taip pat siauresnė įvairių gamyklų ir jų veiklos apsauga. Labai svarbu, kad visos paminėtos apsaugos formos būtų prieinamos ir jų veikimas būtų suderinamas tarpusavyje.

Stipri intelektinės nuosavybės apsauga išbalansuoja naudą, kuria produktai ir technologijos teikia visuomenei, ir poreikį teikti skatinimus tolesnei inovacijai bei aplinkai, kurioje toji inovacija apsimokėtų. Ši apsauga skatina inovatorius vystyti technologijas ir pateikti jas į rinką. Pramoninių OECD šalių istoriniai įrašai rodo, kad intelektinės nuosavybės apsauga buvo viena iš galingiausių ekonominės plėtros, eksporto augimo ir naujų technologijų skleidimo instrumentų. Šiandieninis iššūkis yra užtikrinti, kad:

- visos šalys keltų aukštus standartus intelektinės nuosavybės apsaugai ir savo nacionalinės teisės stiprinimui bei efektyviai skatintų ir stiprintų standartus, pataisytiems įstatymams įsigaliojus;
- visos šalys pripažintų pramoninių sektorių, kurių išradimai dėl kontrolės reikalavimų rinką pasiekia gerokai vėliau, nei užpatentuojami, specialųjį intelektinės nuosavybės poreikį; ir
- kad intelektinės nuosavybės apsauga būtų palaikoma ir tinkamai pataisoma šiandieniniame greitai besikeičiančiame technologijos pasaulyje.

TARPTAUTINIAI BENDRI R&D IR INTELEKTINĖS NUOSAVYBĖS TEISĖS

Pagrindinės ekonominės ir technologinės jėgos sukūrė spaudimą pasaulio komercinėms organizacijoms bendradarbiauti, siekiant tam tikro ekonomikos lygio savo gamybos ir rinkodaros veikloje. Tyrimai ir plėtra taip pat pajudėjo tarptautinio bendradarbiavimo link tiek regioniniame, tiek ir globaliniame lygmenyse.

Europos Sąjunga pateikia išvystytos intelektinės nuosavybės teisių programos pavyzdį savo bendrų tyrimų ir technologinės plėtros projektuose, kartu su priimtomis taisyklėmis, susijusiomis su pagrindinėmis ir šalutinėmis teisėmis, dalyvių teisėmis naudotis rezultatais (ypač patentai ir informacija) tolesniuose tyrimuose, komerciniuose produktuose bei trečiųjų šalių licencijavime.

Yra daug nacionalinių patentų sistemų, iš kurių reikšmingiausios trys (Jungtinių Valstijų, Europos Sąjungos ir Japonijos). Visos sistemos yra kompromisai tarp išradėjų ir inovatorių teisių gauti pelną iš savo veiklos ir visuomenės teisių gauti naudos iš greitos plėtros bei naujų išradimų ir technologijų skleidimo. Vis dėlto sistemos skiriasi tuo, kiek dėmesio skiriama vienai iš minėtų teisių: Jungtinių Valstijų sistema linkusi daugiau dėmesio skirti išradėjui, Japonijos sistema pagrindinį dėmesį skiria technologijos skleidimui, o ES sistema maždaug per vidurį. Nesuderinamumai tarp nacionalinių sistemų lemia neužtikrintumą ir sunkumus tarptautinio patentavimo bei bendros veiklos srityse.

Bendri tyrimai ir plėtra Europos Sąjungoje

Čia pateikiama programos, išvystytos Europos Sąjungoje (ES) siekiant palengvinti bendrųjų tyrimų programas, kurios yra ES mokslo ir technologijų politikos esmė, apžvalga. Ji reikšminga, kadangi:

- Europos Sąjungos bendros tyrimų ir technologinės plėtros (RTD) programos yra didžiausios ir ilgiausiai trunkančios;

- intelektualinės nuosavybės apsaugos programa išsivystė per 15 metų ir pasirodė besanti sėkmingas pagrindas, kuriuo gali remtis tokių programų ir projektų veikla, tiek iš valstybinės, tiek iš privačios perspektyvos;
- nors kai kurios detalės atspindi tik ES problemas, tačiau apskritai Komisijos intelektualinės nuosavybės teisių reikalavimai reprezentuoja visuomeninius interesus platesniame kontekste, ypač siekį leisti intelektualinės nuosavybės teisių galiojimą tik iki tokio lygmens, kad netrukdytų ekonominę gerovę skatinančių rezultatų panaudojimui.

Europos Sąjunga, Europos Komisija parengė RTD politiką, kuria siekiama stiprinti mokslinį ir technologinį Europos pagrindą, įgalinant didesnę konkurencingumą tarptautiniame lygmenyje ir skatinti kitas Europos politikos rūšis.

Patentų sistemos

Dabartinė Europos patentų sistema įkūrė bendrą patentų procedūrą, kurios laikosi 19 Europos šalių, ir kurią kontroliuoja Europos patentų biuras Miunchene. Vis dėlto, priešingai nei siūlo Bendrijos patentas, Europos patentas nėra vieningas. Vieną kartą išduotas patentas yra dalinamas į kelis nacionalinius patentus, kurie galioja tik pareiškėjo nurodytose šalyse.

Europos Komisija planuoja Bendrijos patentą, kuris sumažins intelektualinės nuosavybės teisių apsaugos išlaidas Europoje. Naujoji sistema skirta skatinti smulkias ir vidutines įmones siekti naudos iš naujų išradimų ir darbo vietų sukūrimo.

Patentų sistemų palyginimas

Europos šalys turi savo nacionalines patentavimo sistemas, tačiau patentų sistema visai Europai buvo pateikta 1977 metais, kai buvo įkurtas **Europos patentų biuras (EPO)**, galintis išduoti Europos patentus, galiojančius valstybių narių nacionalinėse sistemose pagal nacionalines sąlygas. Tai įgyvendinama nacionalinės teisinės sistemos pagalba. Europos sistema tapo reikšmingesnė dėl jos pagotumo ir santykinio paprastumo (lyginant su daugialypėmis nacionalinėmis paraiškomis). Nustatyta, kad maždaug pusė Jungtinių Valstijų pareiškėjų Europoje pateikė paraiškas EPO sistemos pagalba.

Jungtinių Valstijų sistema labai skiriasi nuo kitų. **Europos ir Japonijos** patentai remiasi **“pirmojo pateikuso”**, o **Jungtinių Valstijų** patentai - **“pirmojo išradusio”** paraiškomis. Todėl Jungtinėse Valstijose, jeigu du ar daugiau pareiškėjų pateikia paraiškas patentui dėl to paties išradimo, patentas bus išduodamas tam pareiškėjui, kuris nurodo anksčiausią išradimo datą. Iškilus konfliktams tarp pareiškėjų, **JAV patentų ir prekių ženklų biuras (PTO)** atlieka "įsikišimo" procedūrą ir nustato pareiškėją, kuriam suteikiamas prioritetas. Yra santykinai mažai tokių atvejų, kai ši procedūra naudojama, - mažiau nei 1 procentas iš visų pareiškėjų, ir tik mažiau nei viena dešimtoji 1 procento visų patentų išduodami ne tam pareiškėjui, kuris pirmas pateikė paraišką.

Žemiau pateikiama pagrindinių šiai dienai naudojamų patentų sistemų esminių skirtumų santrauka. Tai būtų:

- **Kalba:** Europos biuras priima paraiškas bet kokia sutartą pasirašiusios šalies kalba, ir tai yra teisiškai įpareigojanti versija, nors vėliau turi būti pateiktas vertimas į anglų, prancūzų ar vokiečių kalbą. Jungtinėse Valstijose bet kokia kalba gali būti naudojama, tačiau angliška versija reikalaujama dviejų mėnesių laikotarpyje. Japonijoje vienintelė leidžiama kalba yra japonų.
- **Tyrimas:** Japonijoje ir Europoje patentai tikrinami pagal pareikalavimą, Europoje - šešių mėnesių laikotarpyje nuo paskelbimo, Japonijoje - septynerių metų laikotarpyje nuo pateikimo. Negalėjimas atsiliepti į šį reikalavimą reiškia diskvalifikaciją. Jungtinių Valstijų PTO automatiškai tikrina visas paraiškas.
- **Opozicija:** Japonijos patentų biuras (JPO) ir Europos patentų biuras (EPO) sudaro galimybes trečioms šalims išduoti patentą; Japonijoje - prieš išduodant patentą, o Europoje - devynių mėnesių laikotarpyje po išdavimo. Jungtinėse Valstijose opozicijos sistema labiau ribota, ir kitos institucijos

turi pateikti prašymą dėl patikrinamojo tyrimo, kad po patento išdavimo būtų patvirtintas jo galiojimas.

- **Patento terminas:** Jungtinėse Valstijose patentas galioja 17 metų nuo išdavimo datos. Japonijos patentai galioja 15 metų nuo paraiškos paskelbimo datos (kai JPO užbaigia savo atliekamą tyrimą), bet ne daugiau nei 20 metų nuo paraiškos įteikimo datos. Europos patentai galioja 20 metų.
- **“Atidėjimo periodas”:** Japonijoje ir Europoje leidžiama iš dalies paskelbti išradimą šešių mėnesių laikotarpyje prieš pateikiant paraišką, tuo tarpu Jungtinių Valstijų sistema leidžia bet kokios rūšies paskelbimą 12 mėnesių laikotarpyje iki paraiškos pateikimo.

Patentų sistemų palyginimas

Sistemos bruožai	Europos PO	JAV PTO	Japonijos PO
Pagrindas	pirmas pateikęs	pirmas išradęs	pirmas pateikęs
Patentai atradimams?	ne	Taip	ne
Paraiškų spektras	siauras	Platus	siauras
Atidėjimo periodas	jokio	12 mėnesių	6 mėnesiai*
Procedūros greitis	lėtas	Greitas	lėtas
Ar galima pildyti paraišką bet kokia kalba?	bet kokia Europos kalba	Taip	ne
Ar patentų nagrinėjamas publikuojamas?	18 mėnesių po paraiškos pateikimo	ne, slaptas iki patento išdavimo	18 mėnesių po paraiškos pateikimo
Ar galimas vėlesnis patento nagrinėjimas?	taip, 6 mėnesių laikotarpyje	Ne	taip, 7 metų laikotarpyje, po 189 mėnesių nuo paskelbimo
Ar yra opozicinė patentų išdavimo sistema?	taip, po to, kai patentas išduotas	ne, bet kitos institucijos gali inicijuoti nagrinėjimą	taip, prieš išduodant patentą
Patento galiojimo laikas	20 metų nuo paraiškos pateikimo	17 metų nuo paraiškos pateikimo	15 metų nuo paskelbimo dėl opozicinių tikslų datos

Šiame sąraše pateikiama daug detalių skirtumų tarp sistemų, tad jie gali užgožti pagrindinę mintį, kad yra didelis skirtumas tarp minėtų sistemų perspektyvų

Jungtinių Valstijų sistema, orientuojasi į išradėjo, kuris skyrė savo laiką ir išteklius išradimo veiklai, teises, leidžia išradėjui išlaikyti konfidencialumą paraiškos pateikimo eigoje, ir, jei patentas neišduodamas - po paraiškos pateikimo. Nėra jokio spaudimo atskleisti išradimą ir egzistuoja aiški intencija identifikuoti pirmąjį išradėją.

Japonijos sistemos pagrindinis tikslas yra technologijų skleidimas. Publikacija 18 mėnesių laikotarpiu, galimybė septynerius metus iškelti patikrinimo klausimą, ir opozicijos galimybė prieš išduodant patentą aiškiai tai parodo. Pramonė gali remtis išradimu dar prieš išskirtines teises numatančio patento išdavimą. Be to, Japonija reikalauja privalomo patentuotų išradimų licencijavimo, jei antrasis patentas pagerina pirmąjį patentuotą išradimą.

Buvo atliktas tyrimas, apžvelgiantis Jungtinių Valstijų įmonių patirtį Japonijos patentavime, ir identifikuojantis **Europos sistemos** trūkumus:

- Ilgas pritarimo laikas, eikvojantis efektyvios eksploatacijos laiką.

- Siauresnis apsaugos spektras.
- Sunkumai patentuojant pirmaujančiuosius išradimus.
- Patentų gausa (mėginimas riboti patento turėtojų galimybę naudotis savo pačių išradimais, apsupant juos smulkių patobulinimų patentais).
- Opozicijos prieš išduodant patentą galimybė.
- Procedūros kaina (aukščiausia pasaulyje - už 25 puslapių paraišką; Japonijoje: \$4 772, Jungtinėse Valstijose: \$1 390), daugiausia dėl
- Aukštų mokesčių
- Skirtingų mokesčių japonams ir pareiškėjams iš užsienio šalių.
- Vertimo kainos (iš anglų į japonų - vidutinė kaina 43 centai už žodį; iš vokiečių į prancūzų - 32 centai už žodį). Šie skirtumai yra ženklūs, kadangi tipinės paraiškos apimtis 15-40 puslapių, o kompiuterinių ir biotechnologinių sektorių siekia net 100-125 puslapius.

Paraiškų dėl patento išdavimo kainų palyginimas

	Europos patentas	JAV patentas	Japonijos patentas
Patentų biuro mokestis	8 250 DM	3 304 DM	2 000 DM
Reprezentacinės išlaidos	25 771 DM	9 000 DM	12 856 DM
IŠ VISO	34 221 DM	12 304 DM	14 859 DM

Išlaidos patentų apsaugai Europoje žymiai didesnės nei Japonijoje ar Jungtinėse Valstijose, 300 procentų viršijančios JAV modelio išlaidas, ir 500 procentų - Japonijos. Vertimo išlaidos sudaro apie 25 procentus bendrų išlaidų Europos patentams.

Į šią schemą neįeina vykdymo išlaidos, kurios didžiausios Jungtinėse Valstijose dėl bylų kainų ir reikalingų sudėtingų procedūrų. Nepaisant to, daug patentų ekspertų nemano, kad Japonijos patentų sistemai būdinga užsienio pareiškėjų diskriminacija, bet kad kultūriniai ir struktūriniai aspektai veikia taip, kad ne Japonijos įmonėms tampa sunku pasiekti efektyvios apsaugos Japonijoje, palyginus su Europa. Neseniai JPO ėmėsi priemonių pagerinti situaciją (iš Jungtinių Valstijų perspektyvos), tokių kaip patentus nagrinėjančių darbuotojų skaičiaus didinimas ir procedūros pagreitinimas, pagal Jungtinių Valstijų ir Japonijos struktūrinių kliūčių iniciatyvą, kuri buvo numatyta TRIPS sutartyje.

Palyginus su Jungtinėmis Valstijomis, Japonijos veikla patentų srityje yra nukreipta į paraiškų dėl patentų kiekio mažinimą, įskaitant ir tokias priemones kaip tam tikrų pavyzdžių, pateikiamų paraiškose, apsaugos mažinimas. Japonijoje paraiškose pateikiami pavyzdžiai turi pademonstruoti rezultatus, tuo tarpu Jungtinėse Valstijose paraiškos gali būti pateikiamos įvairiomis formomis, nereikalaujami pavyzdžiai. Japonijoje minėti pavyzdžiai yra ypatingai svarbūs chemijos, biotechnologijos ir farmacijos srityse, kur tikslūs fiziniai duomenys yra reikalaujami visoms sudėtinėms, į paraišką įtrauktoms dalims. Japonijos tyrėjai nepriima teorinių pavyzdžių, kaip kad jų kolegos Jungtinėse Valstijose. Jungtinių Valstijų požiūriu tokia sistema neleidžia adekvačiai apsaugoti kai kurių pirmaujančiųjų išradimų. Išradimai mechanikos ir elektros srityse nereikalauja tokių detalių pavyzdžių, užtenka pateikti brėžinius.

Šie pastebėjimai atitinka bendrą išpūdį, kad Japonijos patentavimo veiklos tendenciją skatina išradimų daugėjimą, o Jungtinių Valstijų įmonės mažiau linkusios kreiptis dėl išradimų apsaugos, tačiau labiau linkusios kreiptis radikalių išradimų atvejais. Nors čia pateikiama informacija žiūrint iš Jungtinių Valstijų perspektyvos, atrodo, kad konfliktus sukelia fundamentaliai skirtingi požiūriai į patentavimą dviejose skirtingose verslo ir administracijos kultūrose.

Komisijos siūlomas Bendrijos patentas

Pasiūlymą dėl vieno Europos Bendrijos patento pateikė Europos Komisija, siekdama sumažinti našta, patentų uždedamą Europos verslui.

Naujajame pasiūlyme numatoma, kad Bendrijos patentus išduos **Europos patentų biuras**, kurie egzistuos kartu su nacionaliniais ir Europos patentais. Tokiu būdu išradėjai galės patys pasirinkti, kuri patentų apsauga jiems labiausiai tinka. Tikslas yra paruošti patentą iki 2001 metų pabaigos.

Remdamasis viršūnių susirinkimų Lisabonoje ir Feiroje rekomendacijomis, kurios patvirtino Bendrijos patentą kaip pagrindinę priemonę, prisidedančią prie konkurencingos, žiniomis paremtos Europos ekonomikos, Vidaus rinkos ypatingasis įgaliotinis Frits Bolkestein aiškiai išreiškė nuomonę, kad šiuo metu yra tinkamas momentas Bendrijos patentui rengti. 'Bendrijos patento rengimas yra esminė Europos pastangų dalis, siekiant sumažinti verslui tenkančią išlaidų našta ir padėti užtikrinti, kad moksliniai tyrimai bei technologinės ir mokslinės inovacijos gali būti sėkmingai taikomos pramonėje ir komercijoje... Vienas patentas sumažins su patentu susijusias išlaidas, tuo pačiu garantuodamas aukštesnį apsaugos lygį. Toks Bendrijos patentas suteiks Europos pramonei ir žymioms smulkioms ir vidutinėms įmonėms svarbų konkurencingumui instrumentą naujosios ekonomikos amžiuje.'

Patentų išdavimo tvarkos suvienodinimas yra kita problema, kurią reikia išspręsti. Šiuo metu yra galimos 15 skirtingų patentų apsaugos interpretacijų, kai ginčai nukreipiami į nacionalinius teismus. Komisija siūlo naują teismą (Europos Teisingumo teismo sistemoje), kartu su rekomendacijomis įvesti būtinus pakeitimus sutartyje.

Europos Komisijos IPR (intelektinės nuosavybės teisės) informacijos atstovas, įvertindamas naujienas, sakė: 'Tikimasi, kad Bendrijos patentas bus lengvai gaunamas, efektyviai taikomas ir pigiai kainuojantis. Jis turėtų būti teigiamai priimtas Europos išradėjų ir suteikti mūsų intelektinės nuosavybės aplinkai daugiau konkurencingumo'.

Literatūros sąrašas

“Pagrindinė informacija – Europos įtaka šioje srityje ir tarptautinis kontekstas”

- EUROPEAN COMMISSION (2000): “Towards a European research area”
- COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES (2000),
“*Commission Staff Working Paper*”
(Trends in European innovation policy and the climate for innovation in the Union)
- OECD (1997): “Government Venture Capital for technology-based firms”

“Dabartinės Europos taisyklės ir reglamentai”

- Panel Members (2000): “Five-year assessment of the European Union Research and Technological Development Programmes, 1995-1999”
(Report of the Independent Expert Panel, chaired by Joan Majò)
- Internetinė svetainė: <http://www.cordis.lu>

“Apžvalga”

- COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES (2000)
Communication from the Commission to the Council and the European Parliament
(“*Innovation in a knowledge-driven economy*”)
- COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES (2000)
Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions
(Making a reality of the European Research Area:
“*Guidelines for EU research activities - 2002-2006*”)
- COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES (2000)
“*Commission Staff Working Paper*”
(Trends in European innovation policy and the climate for innovation in the Union)
- Internetinė svetainė: <http://www.cordis.lu>

“Įtaka smulkioms ir vidutinėms įmonėms”

- OECD – Working Group on Innovation and Technology Policy (1998)
(*Facilitating International Technology Cooperation: Proceedings of the Seoul Conference 13.-14. October 1997*)

“Intelektinės nuosavybės apsauga”

“Patentų sistemos”

“Tarptautiniai bendri R&D ir intelektinės nuosavybės teisės”

- OECD – Working Group on Innovation and Technology Policy (1998)
(*Facilitating International Technology Cooperation: Proceedings of the Seoul Conference 13.-14. October 1997*)
- Italijos laikraščio “*Il Sole 24 Ore*” straipsnis, 2000 07 06
- Internetinė svetainė: <http://www.cordis.lu>